

Баранівський В.Ф., д-р філос. наук, проф. УДУФМТ
Боднар А.Я., канд. психол. наук, доц. НаУКМА
Терещенко Л.Ф. ст. викладач УДУФМТ

Основні напрямки застосування психологічних знань під час виконання бойових завдань в умовах збройних конфліктів

Характерною особливістю війн сучасності є значне зростання використання психологічних впливів у військово-політичних конфліктах, що пов'язано з виникненням новітніх способів інформаційних впливів і протиборства сукупності глобальних інформаційних мереж, приладів і технологій. Головне, що з *розробкою психофізичної зброї з'являється реальна можливість впливу на психіку і свідомість людини поза її волю*, використання цієї зброї арміями і силовими структурами держав, а також - потенційна можливість зазначених впливів сформованими терористичними угрупованнями, кримінальними структурами, олігархами, агресивними суб'єктами. В наш час психологічна війна перетворилась в один з найбільш ефективних засобів боротьби між державами.

В психологічній боротьбі головними об'єктами нападу та захисту є психіка особового складу збройних силових структур, населення конфронтуючих сторін, системи формування суспільної думки та прийняття рішень. Така боротьба ведеться методами та засобами психологічного впливу, орієнтованого на війська і населення з обох сторін "фронту". При цьому під психологічним впливом розуміється вплив на людей (на окремих індивідів і на групи), що здійснюється з метою зміни ідеологічних і психологічних структур їхньої свідомості і підсвідомості, трансформації емоційних станів (у деяких випадках, у зміні фізіологічного стану організму людини), стимулювання певних типів поведінки з метою досягнення прямих або опосередкованих переваг для країн, що здійснюють цей вплив. Застосування психологічного впливу в бойовій обстановці має свої особливості:

- допускаються не тільки гуманні, але й антигуманні способи і прийоми психологічного впливу;
- психологічний вплив здійснюється в сполученні з застосуванням засобів збройної боротьби;
- прагнення досягти максимальної психогенної результативності впливу.

Види психологічного впливу (інформаційно-психологічний, психогенний, психоаналітичний, нейролінгвістичний, психотронний, психотропний) використовувались в різні часи не в однаковій мірі. В роки Першої і Другий світових воєн, у збройних конфліктах 50-80-х років ХХ століття воюючі країни застосовували в основному інформаційно-пропагандистський і психогенний вплив. Психоаналітичний, нейролінгвістичний та психотропний вплив поповнив арсенал психологічної війни в 90-ті роки ХХ століття. В наш час впроваджується психотронна зброя, яка, особливо у сотні видів сполучень з іншими видами психологічного впливу, є "нелетальною" зброєю початку ХХІ століття. Про що свідчить наявність

сенсаційних і скандальних публікацій про впливи на психіку людини для вирішення військово-політичних задач. Вони грішать відсутністю фактичних даних. Результати ж серйозних досліджень у відкритій пресі, як правило, не публікуються.

Психотронний (парапсихологічний, екстрасенсорний) вплив - це вплив на інших людей, що здійснюється шляхом передачі інформації через позачуттєве (неусвідомлюване) сприйняття. Психотронний вплив здійснюється ззовні — дистанційно за допомогою різних пристроїв, що випромінюють періодичні коливання в різних діапазонах електромагнітних, акустичних хвиль; періодичних коливань магнітних, електричних полів, які діють на психіку завдяки резонансу з власними частотами організму з метою стимулювання певних психологічних реакцій. Велика дальність і зона охоплення, специфічний механізм впливу роблять дуже перспективними і привабливими розробку засобів психотронного впливу та їх застосування у військово-політичних конфліктах.

Суб'єкт впливу не усвідомлює ні мету, ні навіть факт самого впливу. В цьому їхня корінна відмінність від інформаційно-психологічних впливів відкритого типу - вони потай (скоріше навіть таємно), тобто без відома суб'єкта впливу, позбавляють його права самостійного вибору логічно обґрунтованих рішень, свободи вибору своєї поведінки, виконання бажань, вираження емоцій і навіть психофізіологічного стану організму (настрою, здоров'я).

Впливати на підсвідомість людини можна *інформаційними сигналами різної природи і потужності*. Створення засобів прихованого впливу на психіку людини пов'язується, у першу чергу, із слабкими енергетичними сигналами, що не відчувається людиною-мішенню. *Надслабкі енергоінформаційні взаємодії тісно корелюють із підпороговим сприйняттям* - із процесами сприйняття, які суб'єктивно не усвідомлюються (протікають як би "під порогом" свідомості), але впливають на поведінку людини.

Найбільш небезпечним для людини є *комбінований комплексний тип психофізичної зброї*, хоча можливості комбінованих методів неусвідомлюваного впливу далеко не досліджені. Навіть проста оцінка за формулою перестановок (сполучень) усіх відомих методів, засобів, прийомів неусвідомлюваного впливу говорить про те, що таких комбінацій може бути багато сотень. І це тільки при парних комбінаціях. А якщо врахувати можливість сполучень трьох, чотирьох і зовсім не вивчених варіантів впливу, то кількість комбінацій зростає в кілька разів. Така "перспектива" відкриває перед ученими потужну галузь досліджень, результати яких можуть призвести до створення високоефективних зразків психофізичної зброї.

Аналіз можливих наслідків психофізичного впливу на людину дозволяє виявити небезпеки на різних рівнях. До основних психофізичних небезпек можна віднести:

- зміна рис характеру, поведінки особистості, зниження інтелекту і творчих можливостей, придушення і заміна особистості;

- підвищення психологічної напруженості в групах, поляризація думок, розшарування груп зі зростанням агресивності підгруп, розриву соціальних відносин;

- погіршення здоров'я на генетичному рівні, на рівнях органів тіла і керування ними;

- розшарування суспільства на соціальні прошарки із взаємовиключними інтересами і цілями і зниження критичності оцінки власних дій;

- виникнення соціальних груп, керованих на підсвідомому рівні окремими особистостями чи групами і виконуючих будь-які команди.

Найбільш небезпечні прояви цих впливів серед вищих управлінських структур державних службовців, військовослужбовців та інших категорій відповідальних осіб, оскільки вони можуть своїми діями віддати країну у владу злочинного світу, авантюристів чи ймовірних супротивників.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити припущення:

1. Психофізична зброя вже сьогодні істотно трансформує поняття "інформаційно-психологічна зброя" та "інформаційно-психологічна війна" і в корені змінює ці поняття в перспективі. *Воно може стати однією з головних загроз національній безпеці нашої країни в XXI столітті.*

2. В епоху інформаційно-психологічних технологій, коли соціальне середовище перенасичене інформацією, безпека країни вже починає визначатися не тільки тими знаннями, що дана країна одержує про противника, але і, можливо навіть у першу чергу, тими знаннями, від сприйняття яких їй удалося ухилитися.

З метою оптимізації протидії психологічним впливам пропонуємо:

- для організації і проведення необхідної роботи в ЗС України з питань протидії інформаційно-психологічним впливам провести поглиблені наукові дослідження з даної проблематики;
- ввести в концепцію "Психологічна робота у військах (силах)" відповідні питання, які будуть служити теоретичною базою для відпрацювання необхідної нормативно-правової бази із зазначених питань;
- розробити технічні засоби (різноманітні частотні фільтри, генератори, екрани тощо) та програми формування психологічних механізмів (навики саморегуляції, розширення зони усвідомлювання, розпізнавання порогових стимулів тощо) розпізнавання та протидії психологічним впливам;
- для забезпечення психофізіологічної безпеки особового складу в сучасних умовах організувати підготовку фахівців, які володіють ґрунтовними психологічними знаннями з психології особистості, психологічного впливу і зможуть реалізувати необхідну стратегію щодо протидії психологічним впливам противника.